

matěj hořava

mezipřistání

host

host

brno 2020

matěj hořava

mezipřistání

© Matěj Hořava, 2020

© Host — vydavatelství, s. r. o., 2020

(elektronické vydání)

ISBN 978-80-275-0454-1 (PDF)

ISBN 978-80-275-0455-8 (ePUB)

ISBN 978-80-275-0456-5 (MobiPocket)

Ty boty nejsou moje; lesknou se na mých nohou: černé a naleštěné. Světlo bolí do očí. Světlo čirého říjnového rána. Pachuť v ústech a vůně fíkové pálenky: jindy je to vůně, která rozproudí krev v žilách; teď se mi z ní zvedá žaludek. Musím otevřít dveře na balkon. Cizí kuchyně; za oknem cizí dvůr s platanem, kterému už zežloutly listy. Zaúpění kavkazského větru. Zatroubení auta a zahrčení vrtačky (ten nejtypičtější zvuk v této části Tbilisi). Okrová, vrstevnatá Svatá hora; televizní vysílač ostře ohraničený modrým nebem. Bolavá záda (spal jsem vsedě, v křesle). A do toho při každém kroku ta zvláštní tvrdost a cizost černých nablýskaných bot... Jsou to Zurabovy boty, to je téměř jisté. Jsou to boty Zuraba Gedevanišviliho, s kterým jsme se včera opili; ale proč je mám na nohou, na to má bolavá hlava ne a ne přijít... Marně hledám v lednici něco k pití: minerálku či limonádu. Vítr zalomcoval balkonovými dveřmi a železnými dveřmi v předsíni (zapřu balkonové dveře židlí, aby se nemohly zavřít). Natočil jsem si vodu z vodovodu a piju (obvykle v Tbilisi nepřevařenou vodu nepiju, ale dnes tu žízeň nelze vydržet). Na stole ve sklenkách nedopitá domácí fíková pálenka. Na ledniče magnetky; místa, kde kdy Zurab byl: New York, Londýn, Baku, Jeruzalém, Praha, Český Krumlov. A na nástěnce u ledničky fotografie Zurabovy rodiny. Jeho rodiče (jednou jsem u nich přespal: v kamenné vesnici mezi štíty Velkého Kavkazu); rodiče jeho ženy. Jeho žena. A — fotografie Zurabova jediného dítěte: jeho syna Tamaze, kterého před pár týdny zavraždili na černomořské pláži v Batumi...

Vzpomínám si, že jsme včera pili v baru poblíž hotelu *Iveria*. Nemám tedy úplné okno (v Brně jsem kdysi pil každý den do úplného okna; postupně mi stačilo vypít pouhé dvě sklenky vína, a — i když jsem nebyl opilý — druhý den jsem si nepamatoval vůbec nic). Pili jsme venku, ač už bylo chladno. Seděli jsme na bedýnkách od čaje a pili pivo; pod mostem vchod do strip baru, před kterým zevlovali a louskali slunečnicová semínka tmaví chlapi v kožených bundách (ale tady je každý druhý člověk tmavý chlap v kožené bundě, i Zurab). U vedlejšího stolu dívka v kraťasech a červených punčochách. Zurab na ni chvíli civěl, pak ale odvrátil hlavu a zabrumlal: „Ta je tak stará jako můj syn; můj syn nikdy nepřivedl domů žádnou holku, ani nevíme, jestli nějakou měl; žena ho pořád popichovala, ať už si někoho najde, ať má brzo děti; těšila se na vnoučata; *já jsem tě měla, když mi bylo devatenáct, to už ti bude za tři roky, za tři roky už bych mohla mít vnouče*, říkála mu pořád moje žena.“ (Zurab je jen o rok starší než já; vždy mě zarazí, že mu ještě není přes čtyřicet.) „To pivo je nanic,“ těžce se zvedl a přinesl z hospody láhev vína a láhev koňaku. Nalévá. Auta kolem troubí a řvou; je to, jako bychom seděli na kruhovém objezdu (v centru Tbilisi se člověk neustále cítí jako uprostřed kruhového objezdu). Kousek od nás fontána; sochy tří žen (Gruzínky v krojích, dlouhé copy; ruce rozpřažené v té poloze příznačné pro kavkazský tanec). Ze sousoší vedou do všech koutů parku provazy ověšené barevnými tibetskými praporky. Do kašny bez vody jsou (jako do velkého odpadkového koše) naházené umělohmotné kelímky a pytlíky od chipsů... Zurab vstal. Pronáší přípitky; příliš rychle po sobě (slovo *Bůh* překřičel klakson autobusu; musel jsem mu je odezřít ze rtů). Přípitky pronáší gruzínsky; vůbec na mě dnes skoro celou dobu mluví gruzínsky, přestože jindy používá výhradně angličtinu (nebo ruštinu, jsme-li s jeho ženou, která anglicky neumí). Nalévá a nalévá; pijeme na lačno, což se v Gruzii běžně nedělá. Když

dopijeme víno, otevře Zurab koňak. Připíjí a připíjí; přípitek na cizince — tedy přípitek na mne — zakončí českým *na zdraví* (to je snad to jediné, co česky umí, přestože jsme se před lety seznámili právě tak, že se ode mne chtěl učit česky). I láhev koňaku je již prázdná. Zurab jde opět do hospody. Před vchodem se baví s vlasatým klukem; dlouho. „To byl kamarád mého syna,“ řekl, když se vrátil (v každé ruce menší láhev ukrajinské vodky). „Od jedenácti je prý koncert ve *Starém hipodromu*: elektronická hudba, kdosi z Anglie či z Ameriky. Kolik je hodin?“ Zapnutý mobilní telefon mu vrhne na tvář chladné světlo (v ten moment se rozhlédnu po parku a vidím samé tváře osvětlené mobilními telefony; skloněné hlavy bez těl; modře nasvícené obličejce s dokořán otevřenýma očima). „Čtvrt na dvanáct; už to začalo.“ (Chladné světlo telefonu zvýrazňuje strniště na jeho tváři i vrásky nespavosti kolem jeho očí.) „Pojedeme?“ Jak chceš ty, odpovím; i já už mluvím na Zuraba gruzínsky (ze začátku jsem odpovídal anglicky, ale postupně jsem rezignoval)...

Mávli jsme na první taxík. Nocí do čtvrti Saburtalo, k parku, kde stojí *Starý hipodrom*. Řev. Zurab platí a už jsme vevnitř. Blesky světla a dunění; křepčení na pódiu, křepčení dole (mobilní telefony svítí v rukou zvednutých nad hlavami). Vydýchaný vzduch a útoky různobarevných reflektorů, které jsou zavěšené na kovových konstrukcích u stropu. Stroboskopické blikání bílého světla. Vlnění davu, které nás postupně dovalí až ke zdi, kde je relativně volněji. Zurab otvírá láhev vodky, upíjí, civí s pootevřenou pusou (zmalovaná holka v pruhovaném tričku kolem něj bezvědomě protančí a vpije se do pulzujícího davu). „Přesně na takovou feťáckou akci jel můj syn do Batumi,“ křičí mi Zurab do ucha. „Přesně na takovou akci. Škemral a prosil, abych ho na ten koncert pustil. Bylo to poprvé, co jsem Tamaze na takovou akci pustil. A nějaká svině ho bodla nožem; nějaká svině, kterou pořád nemůžou vypátrat.“ Dav vyplivne kluka

s drdůlkem na hlavě; dokroučí se k nám a poprosí o cigaretu. Zurab sáhne do náprsní kapsy, otevře krabičku, podá mu zapalovač. Kluk se odkroučí o kousek dál a tam tančí. Vlní se do hypnotického rytmu, kolena pokrčená, cigareta opisuje ležatou osmičku, jazyk má povyplazený. Zurab na něj upřeně zírá a stále mumlá. „Feťáci. Nůž nějakého feťáka bodl mého jednorozeného syna.“ I v tom světelném třesnutí vidím, jak se Zurabovi zamlžují oči. Jako by mu na těle náhle vyrašila rytířská zbroj gruzínských horalů, na hlavě kovová přilbice jeho předků. Na kratičkou chvíli kolem nás povstanou štíty Velkého Kavkazu a Zurabova rodná, krevní mstou od věků do věků zamořená, kamenná, věžatá ves. Zurab větrí; větrí vražedný nůž; větrí nepomstěnou krev svého syna... V poslední chvíli mu zastoupím cestu. Odstrčí mě jako nic a vrhne se na kluka s drdůlkem. Naštěstí hned přiskočí několik chlapů a Zuraba od vyděšeného hipstera odtrhnou... Půjdeme pryč; už jdeme pryč, ujišťuju všechny. Táhnou Zuraba k východu. Cítím pot a pach jeho kožené bundy. Táhnou ho ven. Lačně dýcháme čerstvý vzduch. Sedneme si na lavičku. Zurab otvírá další láhev vodky (trochu ulije na zem; snad je příliš opilý, snad je to úlitba mrtvým). A znovu a znovu mele o tom, jak na batumské pláži zavraždili jeho *jednorozeného syna* (používá spojení *mcholodšobili dze*, které se užívá už pouze při liturgii: když se mluví o oběti Ježíše Krista)... A už i já chtě nechtě vidím známou batumskou kamenitou pláž (kolikrát jsem na ní v noci opilý usnul; nenapadlo by mě, že tam může někdo někoho zavraždit). Černé moře šumí, paneláky svítí, starý osmanský maják vrhá na moře kužel světla; přesvícené ruské kolo se točí, fontány prýští, rybáři roztáčejí nad hlavami vlasce zatížené kameny; a Zurabův syn Tamaz tam všemi opuštěn leží a sténá; popolézá po těch čím dál tím tvrdších kamenech; kameny ho tlačí do kolen, loktů, do brady, do tváří, do čela; chutná jazykem slaný kámen; v ruce sevře bílý kamínek, na němž už je napsáno jeho

odvěké a zcela nové, nám neznámé, nebeské jméno. A vlny se v tu chvíli uklidní; celé moře se shladí v nehybné zrcadlo. Srdce Zurabova jednorozeného syna už neuhodí... Za úsvitu se pak nad Tamazovým tělem zjeví racci; první ruské turistiky běžající po promenádě lemované palmami si budou myslet, že tam kdosi jen tak leží; i těch pár ranních plavců si bude myslet, že si tam někdo po dlouhé noci přišel zdřímnout. Až stará babka, která prodává opékané kukuřičné klasy (chodí tak brzy ráno, protože — pro svou příliš pomalou chůzi — není schopná konkurovat mladším roznašečům), až ta si všimne stop krve; marně zacloumá tělem; nezačne ječet jako v detektivních seriálech; viděla už příliš mnoho mrtvých, když ještě žila v Sochumi, v devadesátých letech, za abcházké války; příliš mnoho rozstřílených, ukopaných, ubodaných, utopených. Jen se pomalu odplouží za policistou na promenádu...

Netuším, jak jsme se dostali zpět do centra, pod Svatou horu. Ale jasně si vybavuji, jak udýchaný Zurab otevřel dveře do temné chodby jejich domu. Ač jsem tam již mnohokrát byl, tentokrát na mě to absurdně široké schodiště vedoucí do nekonečné tmy působilo ještě chladněji a nezdotatelněji (Zurab před sebe svítil mobilním telefonem; když telefon rozsvítil, stál přímo na mozaikovém nápisu SALVE). Naše kroky zněly ozvěnou v obrovské chladné hale; na stěnách graffiti, čmáranice (dvě otevřené dlaně, z kterých hledí oči bez víček); nakonec jsme se přece jen vydrápali až na vrchol mramorového schodiště. Ještě kovové točité schody v jedné z bočních chodeb labyrintu, a už jsme u Zuraba doma... Byt byl prázdný. Zcela prázdný, ač to v něm vypadalo úplně stejně jako dřív. Zurab zažehl plamen sporáku a zapálil si od něj cigaretu. Z ledničky vytáhl plastovou láhev s domácí fíkovou pálenkou a rozlil ji do sklenek. Pili jsme tiše; udělalo se mi zle, otevřel jsem dveře od balkonu a lapal po vzduchu. „Co je? Srdce?“ Odkudsi přinesl lahvičku;

valeriánské kapky (netušil jsem, že něco takového dosud existuje; znám to jen ze starých knížek). Šel bych se ještě projít, řekl jsem mu. „No problem...“ Vyšli jsme — tentokrát jinými dveřmi — na dvůr (Zurab vzal dvoulitrovou láhev pálenky s sebou). Na dvoře hlasy. Kluci pijí pivo pod nočním platanem; křupání slunečnicových semínek mezi zuby. Zdraví Zuraba. Klábosí. Já chodím se zakloněnou hlavou podél zdi a civím na hvězdy. Občas si usrknu fíkové pálenky, ač už nechci, ač si vždy říkám, že si přihýbám naposledy (po chvíli mě ale probere pálivá chuť na jazyku; další nevědomý lok)... Ozvěny tvrdých nárazů fotbalového míče a změt rychlých kroků. Zurab pobíhá po dvoře s přioopilými kluky (patrně jsou to kamarádi jeho syna). „Pojď taky hrát,“ křičí na mě. Nene, kdepak. Ani náhodou... Po chvíli se ke mně Zurab dopotácí: upocený, udýchaný. „Boty,“ řekne s typicky gruzínskou hrubostí a rozkazovačností (jak protikladné k té upovídánosti a úslužnosti, rovněž typicky gruzínské). Co boty? řeknu naschvál stejně hrubě. „Tvoje boty.“ Co moje boty? „Dej mi boty, v tomhle fotbal hrát nejde,“ a začne si zouvat své černé, kožené, lesklé, špičaté boty. I já si zuji své sportovní boty. Máme se Zurabem zhruba stejně velkou nohu (v Gruzii nejsem malý; mohu jet metrem, a nedívám se lidem mezi lopatky, do zátylku či do brady). Sedíme na zemi; oba máme jednu ponožku roztrženou, čouhá nám z ní palec s mírně přerostlým nehtem (chvilku si připadám, jako bych seděl před zrcadlem). Zurab se nasouká do mých bot a odběhne do tmy za míčem. „Dobré boty, opravdu dobré boty, bratře,“ volá vyšším, mladším hlasem. Snad tou hrou omládl; snad jen — a toho pocitu se nemohu zbavit — napodobuje hlas a pohyby svého mrtvého syna...

Tam má paměť končí. Až potud se mlha aspoň částečně rozplývala; dál už jít nelze... Bloudím prázdným bytem. Zurab není v ložnici; není v koupelně ani na záchodě; není v žádném z pokojů (trochu jsem se bál, že bude ležet — jako

embryo schoulený — v posteli svého mrtvého syna). V obýváku tenké svíčky v malých měděných svícnech; ikony a fotky jeho syna: od dětských až po ty skoro současné. Vybavím si okamžitě, že mi Zurab včera vykládal, jak jeho žena celé dny a noci nespala a jen pálila svíčky před Tamazovými fotografiemi; a jak hned po pohřbu odjela se svojí matkou na vesnici a od té doby ji neviděl. Jak měl pocit, že na něho hledí s neustálými výčitkami; jako by právě a jen on byl zodpovědný za smrt jejich dítěte. Neřekla mu ani jedno křivé slovo. „Ale to člověk cítí, to člověk cítí,“ mumlal Zurab opile. „My už nemůžeme mít další dítě; moje žena už nemohla mít dítě, po tom, co se Tamaz narodil; byl to těžký porod; byl to zázrak, skutečný zázrak, že se Tamaz narodil jako zdravé dítě.“

Otvírám dveře na chodbu; sejdu po kovových točitých schodech (z toho točení se mi opět zvedne žaludek). Našlapuju na mramor v cizích, tvrdých, kožených botách; v botách s tenkými podrážkami (jako by ty podrážky byly jen z papíru, ze dvou listů novin). Prázdné široké schodiště padá do nepředstavitelných hlubin (taková schodiště vedou přece jen ze zahrad do zámků, do chrámů; nevedou halami obytných domů uprostřed města). Třeskla rána. Průvan zabouchl dveře Zurabova bytu. Ozvěna se rozléhá chodbou, tříští se o schody; duní mi hlavou, bolí ve spáncích; a nepolevuje, neutichá; právě naopak: čím dál tím hlasitěji hučí tím prázdnějším a prázdnějším prostorem...

Vytrhali schody do podchodu metra Varketili. Zbyla jen hlína. A po té hlíně lezeme po čtyřech nahoru a dolů. Hlína mezi prsty; hlína za nehty... V podchodu chaos lidí a chaos řemesel. Shrbení ševci nad botami z minulého století; na malých skládacích židličkách ve svorné řadě: žebračka, blázen a mnich; ženské u tiskáren a kopírek; ikony a tenké medové svíčky, černé brýle, levné čínské petardy; chlapík vyrábějící klíče; váha, na níž se lze za pár šupů zvážít; spící toulavý pes (pod hlavou a rozpláclou tlamou jako polštář kus nazlátlého gruzínského chleba)... A v postranních kumbálech podchodu holiči v bílých pláštích. I ten můj: mladý Armén Alex. Sedám si do jeho křesla. Na obrazovce televizoru v rohu místnosti turecká telenovela překřikovaná ruským rychlodabingem (pokaždé když se naondulovaný Turek na obrazovce rozeře na zmalovanou krásku, cvakání nůžek umlkne a holiči — s ústy dokořán — sledují hádku fiktivního páru)... Chladné čepele holicího strojku se konečně dotkly kůže na mých spáncích. Do malé komůrky vstoupí Alexův opilý kamarád. Louská slunečnicová semínka. Žvaní, chytá Alexe za ruku. Zavřu oči a poslouchám. Praskání a plivání slupek slunečnicových semínek; nůžky cvakající přímo u mých uší: koláž hlasů, zvuků, cizích jazyků. Sedím, ani se nehnu; v tom těžkém otáčecím křesle vždy jakási strnulost (na jaře jsem byl na Velkém Kavkaze; můj německý známý učil tamní horaly stříhat ovce elektrickými strojký: zvířata držela, oči upřené kamsi do prázdna;

jen když jim strojkem přejížděli po hlavě, zašilhaly ovce na chvílku vzhůru k nebi). „*Vsjo*, hotovo.“ Otevřu oči. Rychle uhnu před svým obličejem v zrcadle; hlavu mám ostříhanou téměř dohola. Stoupnu si na poškrábané linoleum: vlasy smíšené s černobílými slupkami slunečnicových semínek se mi lepí na podrážky bot... Ta žena, se kterou jsem kdysi žil v Moravském krasu, si ve spaní nevědomky trhala vlasy. Pramen vlasů si ovinula kolem prstu a trhla. Neprobudila se. Ač si vytrhla celý pramen vlasů, nevzbudila se. Ráno jsme procítali na jejích vytrhaných vlnitých, temně hnědých vlasech (vždy mi připomínaly jen a jen hluboké brázdý hlíny). Radil jsem jí, aby zkusila spát s čepicí či šátkem na hlavě. Točil jsem klikou kafemlejnku v čirém jarním jitru a střídavě jsem nasával vůni drcených kávových zrn a zemitou, noční, lesní a jeskynní vůni jejích vlasů. Nikdy a nikde a nikomu vlasy nevoněly takhle... Na vsi v rumunském Banátu, kde jsem pracoval jako učitel, čpěl ze všech vlasů jen popel a prach. Maminka, dědek, farář či hospodská. Všem páchly vlasy stejně. Pach dýmu a čehosi, co připomínalo kořeněné, mleté maso. Ty na krátko ostříhané, jako štětiny tuhé vlasy kluků ve školní třídě. Ty dlouhé a jemné vlasy dívek. I když se doma nad lavorem vydrhly horkou vodou, i když z jejich oblečení sálalo levné mýdlo, na vlasy vždy okamžitě padl všudypřítomný dým; veškerý šedobílý popel se propletl tenounkou hmotou jejich vlasů. Myslel jsem si tehdy, že mé vlasy páchnou stejně. Ale když jsem se jedné horečnaté zimní noci stříhal (tupými nůžkami, které jsem našel na půdě), zvedl jsem náhodně jeden pramen vlasů ze země a čichl si k němu. Nic. Zhluboka jsem vdechoval chuchvalce svých vlasů. Nic. Seběhl jsem po schodech na dvůr; omyl jsem si obličej a rozpraskané rty čerstvě napadlým nočním sněhem; došel jsem pod stříšku, kam jsem vysypával popel z věčně nenažraných rezavých kamen. Zabořil jsem obě ruce do hromady vychladlého popela a plnými hrstmi jsem si jej počal

sypat na hlavu. Nebyl v tom ani náznak starozákonního pokání. Popel jsem si na hlavu nejen sypal, ale prsty, ještě mokkými od sněhu, jsem si ten šedý prach doslova vtíral do čerstvě ostříhaných vlasů. Až ke kořínkům. Až na kůži hlavy. Ba ještě hloub. Do lebky. Skrz lebku. Popel a dým veškerých zim, těch dlouhých a nekonečných banátských zim. Sníh a popel: šedá mozková hmota, bílá mozková hmota... I teď, v holírně v podchodu metra Varketili, se co nejnenápadněji skloním. Naberu si do dlaně ústřížky svých vlasů, abych si přivoněl (bude to vskutku jen ruský levandulový šampon?). „Co to děláš?“ Ochraptlý Alexův hlas. Tvrdý pohled v zrcadle (i jeho opilý kamarád na mě upřeně civí). Nic; nic nedělám, řeknu; rozpačitě se usměju, narovnáám se a otevřu dlaň: odstřížky vlasů promísené slupkami slunečnicových semínek se snášejí zpět na podlahu...